① चित्र - 1 पेज 1-13 25 X 17 X 0.2 cm

विषय अनुपलब्ध

ओं नमोभगवति रुपमालिडनि सर्वमार्थप्रसाधिनि

....

शल्क: शकलवल्कले - नरकोव्यनुतर्षणाम मद्यपाने

मद्यपात्रे - च

ॐनमोभगवतिकूष्माण्डिनिसर्वकार्य्यप्रसाधि
नि सर्वनिमित्तप्रकाशिनि एहि२ वरदे२ हि
लि२ मातङ्गिनि सत्यं ब्रूहि२ स्वाहा - इतिरम
ले पाशाप्रतिष्ठापना मंत्रः -
अन्योपिमंत्रः ॐनमो ब्रह्मणे सर्वसाक्षिणे
सर्वज्ञायान्तर्यामिणे प्रष्टुरभिप्रायं प्रकाश
य२ तस्य मनोरथं साधय२ स्वाहा १ रम
लकामधेनौ -

अक्षौहिणीपरिमाणम्

एको रथो गजश्चैको नराः पंच पदातयः त्र
यश्च तुरगास्तज्ज्ञैः पत्तिरित्यभिधीयते १
तिस्रः पत्तयः सेनामुखम् - त्रिभिः सेना
मुखैर्गुल्मः - त्रयो गुल्मा गणः - त्रिभिर्ग
णैर्वाहिनी - तिस्रो वाहिन्यः पृतना - तिस्रः
पृतनाश्चमूः - तिस्रश्चम्वोऽनीकिनी - द
शाभिरनीकिनीभिरक्षौहिणीति -
अक्षौहिण्यां समधिकैः सप्तत्या त्वष्टभिः
शतैः संख्यातानि सहस्राणि गजानामे
कविंशतिः १ एवमेव रथानां तु संख्यानं
कीर्तितं बुधैः पञ्चषष्टिसहस्राणि षट् श

तानि दशैव तु २ संख्यातास्तुरगास्तज्ज्ञैर्विना
रथस्तुरङ्गमैः नराणां प्रान सहस्रं तु सहस्राणि
नवैव तु ३ शतानि त्रीणि चान्यानि पञ्चाश
च्च पदातय इति- गजाः २१८७०-रथाः
२१८७०। तुरगाः ६५६१०- पदातयः १०९३
५०- मिलिताः २०४७००-

भक्तिस्त्रीकरणीप्रसूतौ मुनि हृदयवयः पद्मनीती
रम्भूमी संसारापारसिन्धोः कलिकलुषत
मस्तोमसोमार्कबिम्बौ- उन्मीलद्रम्यपल्लवद्युम
तल्लिनदलेलोचनेचञ्चुतीनां कामंका
मेतिवर्णौ शमितकलयतां सन्ततं सज्जना
नाम् १ श्रीरामचन्द्रः सपत्नाननिलयं यन्ता
ममध्येन्दुमणिं विधाय श्रीचंद्रमुक्ताफल
यो रक्तमायाप्रकारकराठभरणां गिरीशः १
रामोनामबभूव हुं तदबला सीतेति हुं तं
पितावाचा पञ्चवटीवने विचरतस्तस्या
हरद्रावणः- श्रीकृष्णेन पुरातनीं निजक
थामाकर्ण्य मात्रेरितां सौमित्रे क्व धनुर्धनु
र्धनुरिति व्यग्रा गिरः पान्तु वः २ दुर्जन
दूषितमनसां पुंसां सुजनेऽपि नास्ति विश्वा
सः बालः पयसा दग्धो दध्यपि फूत्कृत्य भ

जयति । अन्तःकटुरपि लघुरपि सद्वृत्तयः
पुमान्न संत्यजति - सम्भवति सद्योवेद्यः सर्व
पद्वत्सर्वलोकस्य । निःसारस्य पदार्थ
स्य प्रायेणाडम्बरो महान् न सुवर्णे ध्वनि
स्तादृक् यादृक् कांस्ये प्रजायते । वनानि दह
तो वह्नेः सखा भवति मारुतः - स एव दीप
नाशाय कृशे कस्यास्ति सौहृदम् । पदस्थि
तस्य पद्मस्य मित्रे वरुणभास्करौ - पदच्युत
स्यैतस्यैव क्लेददाहकरावुभौ । सत्यव्र
श्रमतपोभिः सत्यधनैः शास्त्रवेदिभिर्वि
जितः - लोभोऽवटं प्रविष्टः कुटिलं हृदयं
किरातकानाञ्च । द्वीपादन्यस्मादपि म
ध्यादपि जलनिधेर्दिशोप्यन्तात् आनीय
झटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखी
भूतः । सच्छिद्रो मध्यकुटिलः कर्णः
स्वर्णस्य भाजनम् धिग्दैवं निर्मलं नेत्रं पा
त्रैकज्जलभस्मनः । प्राप्नावपि न लभन्ते
भोगान्भोक्तुं स्वकर्मभिः कृपणाः मुखपा
कः किल भवति द्राक्षापाके बलिभुजां हि ।
संवत् १९२२ अध्यापनस्य राजाज्ञयारंभः
सं१८८८ जन्म श्रावणे -

२

अनुधावत्रुधाविदूषरां गमयन्नप्रसमंनमे
मयम् सुधियः शुचिभावमाविताः कविता
श्रोभयितारर(रा)वयत् २ समयंगमयन्ति
चक्रवाका हृदिराकारजनी समाक्षिपन्तः
- कुमुदानि मुदा स्रुवन्तियन्तोनहिकान्ते
पिसमस्तपदस्थानः २ अन्यप्रकरोप्रेय
सि विपरीते म्रोतसीव विहितास्याः तदुति
मिच्छन्त्यः सखिभवन्ति विफलक्रमास्त
स्याः २ अधिकः सर्वेभ्योयः प्रियः प्रिये
भ्योहृदिस्थितः सततम् सलुठति विरहे
जीवः कराठेस्यास्त्वमिव सभोगे २ कंठेजी
वः लुठति इतिसम्बन्धः -
अनयनपथे प्रियेन यथायथा हृदयराव (डु):
त्राये - म्लानेव केवलं निश्चितपनशिलावा
सरेज्वलति २ अनुतिरकारिलोकेम्लो
निरनाशे वरं जिताजगती - संध्यायाइव
वसतिः स्वत्पापिसखेसुखायैव २ अक
रुणाकान्तरमनसोदर्शितनीरानिरन्तराले
यम् त्वामनुधावति विभ्रवंगंगेवभगीरथं
दृष्टिः २ अन्तः कलुषस्तमितरसयामंगा
रनालयेवमम - अप्युत्करवस्यविहितावर

२

वर्णितिनत्वया [illegible] तन्नि: । भृंगारनालया
सुवर्णपानपात्रनालया-
ग्रैलधिमापश्चान्नात्तापिधीयतेनवमहि
म्ना- वामनइतित्रिविक्रममभिदधतिदशा
वतारविदः । प्रातिपसिकर्णामन्तात्रिधै
ववक्रोवलिस्त्वयामध्ये- इतिजितसकलव
दान्येनतदानेलज्जसेनकिं । प्रामकु
राग्रवकुगुराधीर्घोस्वाद वदापियादृष्टिः क
र्षतिमनोमदीयंहृदमीनंवडिशरज्जुरिव ।
इन्दुर्नदीप्रवाहोद्भूतंमानयहृष्टनेसुतनु-मृ
लतिकाचतवेयंभङ्गीरसमधिकमावहति ।
उदमनोपनिवेशनशयनपरावृत्तिचलेनव
चनेषु अनिशंसमोहयतिमांहहन्तगः श्वास
इवदयितः । ऋजुनानिधेहिचरणौपरिहर
सखिनिखिलनागराचारम्- इत्डाकिनी
नियह्नीपतिः कटाक्षेपिदण्डयति । ऋषभो
ऽगीयतइतिसप्तस्वरपारगावयंप्राज्ञाः कोवेद
गोवृमेतदोषौविहितवहुमानम् । गो
शालयेऋषभः गोपैर्गीयतइतिप्रसिद्धिः=
राकोहरः प्रियाधर [illegible] वेदीदिविषदोमरेम
[illegible]ः- विषमम×गुण×नेवासममितियः
पश्यन्नगरत्नमेवयमो ।

6

२

एकः सखा जीवति स्वहृदयशून्योऽपि सहृदय
यो राहुः यः सकललघिमकारणमुदरं न बिभ
र्ति दुःपूरम् २ एकं जीवनमूलं चञ्चलमापि
तापयन्तमपि सततम् - अन्तर्वहति वराकी सा
त्वं नासेव निःश्वासम् २ एकं वदति मनो म
मयामि नयामीति हृदयमपरं मे - हृदयद्वय
मुचितं तव सुंदरि हृतकान्तचित्तायाः २ केशैः
शिरसो गरिमा मरणं पीयूषकुण्डपातेन - दयि
तवहनेन वदासि यदि भारस्तदिदमचिकित्स्य
म् २ किञ्चित्कर्कशतामनुरसंप्रदास्यन्ति स
गे मधुरोऽसौ - इक्षोरिव ते सुन्दरि मानस्य ग्रंथि
रधिकाम्यः २ कृष्णानुवृत्तयोऽपि हि परोपका
रं त्यजन्ति न महान्तः - तृणमात्रजीवनाश्रयिक
रिणो दानद्रवार्द्रकराः २ कर्णगतेयममोघा
दृष्टिस्तव शक्तिरिन्दुदन्ताच - मानासादितविज
याक्वचिदपि नापार्थपतितेयम् २ को वेदमू
त्यमतद्भूते त्वमरणापरीकृतस्य विधोः - प्र
तिविजये यत्प्रतिपणमधरं धरनन्दिनी विद
धे २ कुपितां चरणप्रहरणभयेन मञ्चामिन
खलु चेडित्वा मम - अलिरनिलचपलकिस
लयतोऽनसहनो लतामजते २ खलस
ख्यं प्राङ्मधुरं वयोऽन्तराले निदाघदिनम
न्ते - एकादिमध्यपरिणतिरमणीया साधु

२

जनमैत्री ॥ गुरुरपि लघूपनीतो मञ्जति निजरां च
नाश्रयेमहतः— वानरकरोपनीतः शैलो मकरा
लयस्येव ॥ ग्रीष्मसमयेस्मिन् विनिर्मिते
कलयकेलितरुमूले— अलमालवालवलय
छलेन कुण्डलितमिव शैत्यम् ॥ गुरुषु मिलि
तेषु शिरसा ग्रामसि लघुषून्नतासमेषु समा-
उचितमासितले किं गलयसि गुंजाफलैः कन
कम् ॥ गुणग्राकर्षणयोग्यो धनुषइवैकोपि
लक्ष्यलाभाय— नूतनानलभिरिव किं गुणैर्विम
र्दीसहैर्वंकुभिः ॥ ग्रन्थितनया किमिन्दोः कि
मपभ्रंशो न भवति गीतस्य— किमनाङ्गीवेन शा
शिनः किं दारिद्र्यं रादयितस्य ॥ घटितजघनं
निपीडितपीनोरुन्यस्तनिखिलकुचभारम्—
आलिङ्गन्त्यपि बाला वदत्यसौ मुञ्च मुञ्चेति ॥ नायिकाः=
घूर्णन्ति विप्रलब्धाः स्ते तापायात्प्रदीपकलिका
स्त्र— श्रातः प्रस्थितपान्थस्त्रीहृदये स्फुटति कम
लं च ॥ तव विरहे विस्तारितरजनौ जनितेऽ
चन्दनद्वेषे— विपिनीव माघमासे विनाऽनाशेन
सा दग्धा ॥ तपसा क्लेशितगात्रोद्वलोनरख
सु कान्तनेप्यासीत्— मधुना क्रमत्तमधुनाको
मदनं मिहिरमिव सहते ॥ त्वामभिलषतो मा
निनि मम गरिमगुणोपि दोषतां यातः— मं कि
लकूलं नदिनी पिपासतः सिन्धुरस्येव ॥

४

दुर्ज्जनसहवासादविशुद्धीलोकर्षनसज्जनस्य
जनि प्रतिपर्वतपनवासीनिः स्रुतगात्रः शशी
श्रीतः २ दर्शितचापोच्छ्रायैस्तेजोवाद्भिः सुगो
त्रसंजातैः शरैरिवाप्तुधीरेरापत्स्वपिगम्य
तेनाथः २ दीपदशाकुलश्चवलितवैदग्ध्येने
वमलिननामेति– दोषाच्छ्रायिभूयायैगलोका
याः शशिकलायाश्च २ दुष्टसखीसहितेयं
पूर्णेन्दुमुखीसुखायनेकानीम्– राकेव विहि
तक्रमवनोभिमतायनिशिभवतु २ दीयतो
येदीप्ते घटितामरायश्च वीरपुरुषाश्च–
तेजःस्वविनाशायतन्तरांतरांतामिव लघ
नाम् २ नीरावतरणादनुरसेकतसमरेदमे
दुरैः शिशिरे– राजनितत्रराजिस्थूलपटे
रिवतटैः सरितः २ नागरभोगानुभितस्वव
धूसौन्दर्यगर्वतरलस्य– निपततितयदं
भूमौशान्तिपुरस्सन्तोवायस्य २ नविमोच
यितुंशक्यः तमांमतमोचितोयदिकथं
चित्– मन्दरगिरिरिवगरलं निवर्तते २ तर्थ
मुत्याप्य २ निर्गुण इति मृतशतिचक्षावेका
धीमधायिनोविद्धि– पश्यधनुर्गुणमुन्न
निर्जीवेयदिहन्तांसन्ति २ नाद्येतिपरहृदय
चिंतं प्रियेतिदासेत्यनुग्रतोयत्र यद्वाम्यत्य

मिलोत्पन्नाशीरश्मिः पङ्कः प्रस्तयः । प्रबलवनंव
नद्गर्गस्तनशैलंहिममतीवसरसीच - जगतितिं
दाघनिरस्तशैत्यंदुर्गत्रयंविशति । पिशुनः ख
कुसुमजनानांखलमेवपुरोविधायजेतव्यः - कृत्वा
न्वरमात्मीयंजिगायबालंरसोविष्णुः । प्रायेणैव
म्लानाम्लानानामाश्रयत्वमर्हसि - कालिन्दीपुट
भेदः कालियपुटभेदनंभवति । पथिकवधूज
नलोचनवाष्पनदीमातृकप्रदेशेषु - घनमण्डल
माखण्डलधनुषाकुण्डलितमिवविधिना । म
लयकुसुमसाराणामिवधीराणांतुसाडकर्योपि-
जडसमयनिपतितानामनादरायैवनतृणाय
। मयिचलितेनवमकोदृशः स्वभावात्प्रियेसपा
नीयाः - सत्यममूस्त्याः सद्यः प्रयान्तिममहृदय
हारत्वम् । मग्नोसिनर्मदायारसेहृतोवीचिलो
चनादेवैः - यत्नोच्चसेपितरुवरभ्रंशोभ्रंशो
पितेश्लाघ्यः । मूलेनिसर्गमधुरंसमप्ययत्नोः प्रथम
मेव =
गुरोविरसाः - इक्षवइवपरपुरुषाविविधेषुर
सेषुविनिधेयाः । महतिस्नेहेनिहितंकुसुमं
वकुदत्तमर्चितोवकुरुषाः - वक्रस्तदपिशनैश्चर
इवसविदुषगृहोदयितः । महताप्रियेणानि
र्मितमप्रियमपिसत्यतांयाति - सुतसंभवेन
यौवनविनाशनंनखलुखेदाय । यदीत्थ

५

नैस्वलानांमाहात्म्यंक्वापिदैवयोगेन- काकानामि
वशौक्ल्यंतदपिनचिरादनर्थाय २ यत्तवखरख-
लमस्वकृतवहविनिहितमपिकुङ्कुमेवपरमे-
ति- तदनलशौचमिवांकुकमिहलोकेदुर्लभं
प्रेम २ यन्मूलमार्द्रमदकैः कुसुमंजतिपर्वफ
लभरःपरितः- कृतन्माद्यसिदीचीपरिव
यपरिणाममविचिन्त्य २ येऽपिराशिविनिहिता
अपिभवन्तिनसर्वेसमानसुखदुःखाः- चिके
राइवतेवालाराकजराणारुभावेपि २ यन्नित्य
तानिर्गुणंयन्त्तवंशाजंयच्चेनित्यनिर्वीराम्- समा प्रम्=
किंकुर्म्मसान्निहितंधनुष्यदेवराजेन २
यद्यपिवद्धःशैलैर्यद्यपिगिरिमथनमुषितस
र्वस्वः- तदपिपरमीतमूधररत्नायांदीप्तिनो
जलधिः २ यूथपतेतवकोऽत्रिन्नतिमानस्यानु
रूपश्चविटपी- प्रेरयदिनेनिदाघपुष्पीयो
नखलुतेकराया २ यूथपते- हेमहागज-
प्रेरय- अतिवाहय-
यद्यपिचन्दनविटपीफलपुष्पविवर्जितःकृ
तोविधिना- निजवपुषैवतथापिहिसहरति
सन्तापमपरेषाम् २ राजसिकृशांगिमंगल
कलशीसहकारपहत्रवैनेव- नेनैवकुम्भिन
सुखीप्रथमाविर्भूतरागेण २ अभीष्टमार्गं

सुरपादपो विपिनेष्वफलोऽस्मिन्जगत्याम् भुंक्ते
कुलस्त्री जनदीयमानं यद्धायसः पायसमादरे
ण । विश्वविकासिसौरभगणान्धव्याधबाध
नीयस्य- क्वचिदपि कुरङ्गमवतो नाभीमाद
यनस्थानम् । वरकुटजमालशाल्मलिर
सालवकुवारसिन्दुवाराणाम् अस्तिभिदाम
लयाचलसम्भवसौरभ्यसाम्येपि । विपणि
गतो सामान्यमागणयैनं निरूपणो निपुण-
धर्मधटो सावधरीकरोति लघुमपरिनयति
गरुम् । वासरगम्यमनूरोरम्बरमवनीच
वामनैकपदम् जलधिरपि पोतगम्यः सतां
मनः केन गुलयामः । वैभवभाजां दूषणम
पि भूषणपक्षरावनिक्षिप्तम् गुणमात्मेनाम
धर्मं द्वेषं च गणितिकाणादाः । श्रीः श्रीफले
नराज्ये तराराजे नाल्पत्नोलब्धम् कुचयोः स
म्यक्सास्याऽऽप्तो घटस्रक्रवर्तित्वम् । अल्प
तः अल्पसाम्यतः = भुजंग विट = भोग-फण =

अश्लिष्ट =

शीलितभुजङ्गभोगक्रोडेनाभ्युदितापिकृष्णेन
अवलेयकीर्त्यतेभः किमशक्यं नाम वस्तुम
त्या । शाखोटकशाखोटजवैखानसकरट
कृत्यरटत्सुचिरम् नादरपदमिह गणकः
व्रमाणपुरुषो भवो नेकः । शेषे त्येनभूता

12

१

ऽप्यपि भर्तुः कार्यं त्यजन्ति न सुवृत्ताः वल्लिनाकृष्टे
वाहे वलयाः कूजन्ति धावन्ति । षट्चरण
कीटजुष्टं परागधूसराकीर्णमाधुर्यं भस्त्वा न्वोन्न
हिमे यमधामधुना पुंस्त्विं स्मरो वहति । स्नेह
मयान्योऽयतः किं चक्रेणापि तैलकारस्य - चाल
यति पार्थिवान् प्रियः सकुलालः परं चक्री । ३ नेत्रे:
रसेन वेदमवती बहुभंगा बहुरसा बहुविव
बहुपरिवर्त्ती: र्त्ती - गतिरसती नेत्राणां प्रेमणां स्रोतस्विनीनां
च । सखि मध्याह्ने हिरण्याद्युमणिकरश्रे
णीपीडिता छाया - माश्रितमिवालवालेप
रितस्तरुमूलमाश्रयति । सुभगस्त्वमवन
मितो भवता समं घूपीडितासु तनुः सापीड
यैव जीवति दधती वैदग्ध्यं सुविदग्धम् । सा गुण
मयी स्वभावस्वच्छा सुतनुः कुरुते यतो भव
तां बहुमंत्रविदाम् भिताकाश्मीरमालेव । स्फाटिकः
स्पर्शादेव स्वेदं जनयति न च मे ददाति निद्राम्
मृ प्रियश्च वञ्चनां मुकमपि न निदाघः तया
मपि हेमंते । सखि नरवस्तु निर्मलानां विदध
त्यभिधानमपि खेमलिनाः केनाम्ना विधि
कानां कुर्तुं विस्मये तराः शब्दः । सकरस्य हं
सहृदि तं सा देवं मनरवमुष्टिमजिगीषम्
नस्याः सुरतं सुरतं प्राजापत्यः कतरतो न्येः

सम्भूमङ्कः = २

। सखिमोघीकृतमदनेपतिभ्रमेकान्तवादरंकुरु
ते नाश्चोधीभगवानपिसकामविह्वलेहरः शृज्यः ।
सासर्वैश्वैवरकारागंजनेवननमुखेवहति- व
वेनपटोत्तवरागः केवलमास्यमुकस्येव ।
सार्थकुशेशयान्तर्मधुपानां निर्यातानादः मित्र
व्यसनविधसेः कमलैराक्रन्दइवमुक्तः ।
सुगहीनमलिनपद्मालयवः परमेदिनः सुतीक्ष्णा
ग्राः प्रकृत्याग्रपिविद्विरिस्वाऽत्रपितृगाच्युताःक ज्या:
स्यनमयाय । स्वकपोलैप्रकटीकृतेप्रमनन्व न४
कारणंकिमपि द्विरदस्यकुञ्जनस्यचमदंच
कारैवदनमपि । मन्यगनिष्पन्नः सन्त्योर्ष्य
स्वरयास्फुटीक्रियते- सर्वांगरवमवतिप्र
घमोविततानन्तेइव । जातसपत्नीप
त्रदर्शनेर्ष्ययात्वरयाप्रकटीकृतः = ४
सज्जनरावहिविद्याशोभायैसेवकुञ्जेनेमोघा
- नविदूरदर्शनयाकैक्रिडपादीयनेगृध्रः
। सुभगेवदतिजनस्तं निजपतिरितिशेचे
तेमहमम्- पीयूषेपिहिमेयजभावो×नैव×
पहितेभवत्यरुचिः । स्वाधीनेवफलर्द्धि
र्जनोपजीव्यत्वमुर्धययाया- सत्यु - म
रुभूमिरुहइवजीवनमात्रमाशास्यम् ।
संतापमोहकम्यान्सम्पादयितुं निहन्तुमपि

६ जन्तून् सखिदुर्जनस्य भूतिः प्रसरति दूरं ज्वरस्ये
व २ सुखयतितरां नरदन्तिपरिचयलेशं गतो
गतेव श्रीः कुलकामिनीव नोऽमति वाग्देवी
जन्मजन्मापि २ स्वनिलयनिकटेन लिनी
मभिनवजातवध्ध्रुं दनिरीक्ष्यैव- हागच्छति हि
रीति प्रलयं किरागतः सखिपतिः पतितः २
स्वस्थानादपि विरमति निमज्जति नीचैर्भवधिम अधोग च्छता
इंद्रात् जते- निजपदोरदमनाः सुजनो मैनाकशैल
इव २ स्वस्थानात्- स्वर्गस्थानात्-
कतिने कवरीभारः सुमनोवासात्रियेऽतिनी
लत्वात् भवति च कलापवत्वान्निर्ज्जरसेव्या
कथं नो चेत् २ सुतं पतन्तं प्रसमीक्ष्य पावके
नवोधयामास पतिं पतिव्रता- अहो न दानद्रु
तभङ्गशङ्कया रुजाशनक्रन्दनपङ्कशीतलः
२ स्वगुणान्परदोषांश्च वक्तुं प्रार्थयितुं
परान्- याचकांश्च निराकर्तुं सतां जिह्वा
जडायते २
चुदखलननेत्रखचाहिकमनर्कन्- वेनी
गोइंदमहत्त्वाहाँसरोदे- वकोहिंसोऽनग
रवारोनवारद- वसाह्लेदजलगर्ददगुँ फुx
कूरोदे- अर्थच्छन्दोनुरोधेनास्य संस्कृतमा
६

८ श्रीवेषाद्यास्त्रनिर्यासा अप्रसन्नन्ताश्च वाधिनाः
कल्पोक्तजन्तुवन्तुनिर्हिन्वानुरुक्त विरामकाः -
१ कुंभि -
कषणभमरोपान्ताय ह्युदन्ताश्च मीश्चप-
पधनयसटोपान्ता गोत्राख्याश्चररणा ह्
याः २ अमरकोशे -

प्रानहीकिशोरजोरकुंजनवेलानी- स्यामी-
अंगअंगगुणतरंग गोरश्यामरूपराशि मद
नकेलिसुरनसिन्धुकूलफेलनी १ नरलितं
दिनीसुतीरगावत पियसंगकीर- त्रिगुणमरु
तसंगधीर भ्रमतफेलनी २ वरविहारर
गिणी सोनूपुरादिवादिनी- विंहंसैविपुलवा
रनेकभुजाकंठमेलनी ३
मन्दंसस्मितमीक्षितंतवमुखंकांतेभवन्मार्गद
कोशोभः करलिप्सुचातकइवामोदनमोहन्मधं
राज्ञोनास्तिकिमत्रचोरितमनायातःप्रियस्यास्यदे
मत्प्रियश्चसमागमंस्मरतितन्मूल्यंमनश्चेन्नहि-
प्रथमेग्रन्थविचारके चरणाद्यन्तरलेऽ-
पादनाद्यग्रहणासेचित्रदेखइसमेऽ १
सोत्वाहईचेमे
नत्यत्यतिमछियंतदामेरि:
चंद्रचकोरसमेनो
दोषकरोमित्रभावेस्यात् १
किराटकायस्यवणिग्जनानां कादानशक्तिः
परवञ्चकानाम्- वैद्योपिकिंदास्यतियाच

केभ्यो योमर्त्ये कामाद विरक्तकामः २

अग्राहत - कुरानदी

कामतुश शजरे वलवकरे - मलऊननू -

शजरे वृक्षका नाम है वकरे गो मलऊन

नू लानत -

किलिञ्जकः - कटः - तृणपूली - नलाची -

वट्टरः - वानम् - वंवा - राते ७ भाषा - फूडी

फलकः वा फलकम् - भाषा - मेज -

भोजन फलकम् - भोजनाधारः - भोजनास

नम् - मंचः - मंचकः - भोजनमंचः - भा. मेज -

दीर्घासनम् - दीर्घपीठम् - आसनम् - फल

कः - फलकम् - भाषा विन्च -

ज्वलनशलाका - ज्वलशलाका - ज्वलत्तृण

म् - ज्वलनतृणम् - अरणिः अरणी -

दीपनशलाका - राते ७ भाषा दीवासलाई -

सम्पुट - संपुटक - कुप्रधार - आधारः

- पात्रम् - राते ४ भाषा. संदूक .

भाजनः - समुद्गः - पेटिका - वासनम् राते २

भाषा. संदूक -

छुरिका - छुरी - कर्त्तिका - छुरी - कृंतनिका -

कृन्तत्रम् - कृपाणी - कृपाणिका - प्रसिद्ध

त्रिका- एते ९ भाषा· चाकू
पतिः- ईश्वरः- नायकः- मुखरः- अग्रगः-
अधिपः- पुरोगः- अधिष्ठाता- अधिपतिः-
अध्यक्षः- श्रेष्ठी- शिरः- गणपतिः- प्रष्ठः
- शिरोवर्ती- वृन्दारकः- एते १६ भाषायां-
सर्दार
उत्तरीयम्- प्रावरणम्- प्रावारः- स्कन्धावर
णम्- स्कन्धवस्त्रम्- सिचया- अधिकाङ्ग
म्- एते ७ शाल वा चादर भाषा-
खुरः- शफः- शफम्- वर्त्तकः- वर्तका-
तिघस्रः- पुटः- विंखुः- रिंखः- क्षुरः-
एते १० भाषायां- सुंब
कृष्णदेहः- भाषा हबशी-
आलुकम्- भाषा- आलू
शर्करालुकम्- मध्वालुकम्- मधुमूल
म्- खंडकालुकम्- खण्डकर्णः एते ५ भा
षा· सकरकन्दी
श्लक्ष्णशिला- श्लक्ष्णशिलाफलकः- शि
लापट्टः एते ३ भाषा· सिलेट
लिपिसामग्रीभाजनम्- भा· कलमदान-

20

१० मसिधानी - मसिपात्रम् - मस्याधारः - लिपि
साधनपात्रम् - एते ४ भाषा॰ दवात -

खाटपाटसरोटाटागोटाञ्जाटारवट्टाम
था ह्याहकुञ्जराटौच संज्ञेनैव नन्त्वः सदा ।

उत्साहो - वृद्धिसौहृत्यञ्च - चैकर्थिलप्तिः -
उद्: अन्दनंचार्द्रीकरणम् - अभिसर्जनं - दानम् - ति =
अभिवादनम् प्रणतिपूर्वकाशिषोवाचनम् -
उपघातस्ताडनम् - अभिभवोन्यूनीकरणम्
नीभवनम्वा - अभिशब्दो घंटाघोषः -
आन्विक्षणा अन्वेषणम् - अभिषवोऽवयवानां
शिथिलीकरणं सुरासन्धानं स्नानंच -
अवस्यन्दनं नाशम् - अवसादनं नाशनं पीडा -
उद्गिरणं वमनम् - उन्मथनं ज्ञपनम् -
उपदेशो वृद्धिः - उपधारणमभ्यासः -
एकचर्य्यारहः स्थितिः - तोऽनं हिंसनं दा
रणं दंभक्रूपदलपरिग्रहो वा -
दंदशूको दंशनं कर्त्तनंच - देवनं रोदनम् -
निमेषणं संकोचनम् - निशानं तीक्ष्णीकरणम् -
निशामनं सादरमवलोकनं परिचितदर्श
नं वा ज्ञानं वा ज्ञापनं वा -

खाइभु के खाने औ बनाइभु के बाने वडे गाइभु
के गाने सरसाने सुख ह्वै भु के - साधभु के सा
धन अराधभु के आधन औ बाधभु के बाधन
उपाधिन उडै भु के - रतन हरि महाराज राघ
व विलोकन ते लोक परलोक न हू ते हाथ ध्वै
भु के - रीझिभु के रिझै भु के खीझिभु के खिझै
भु के हीझि भु के हिझै भु के होने हे सो हूँ भु के १

हे नाथ तुम जानत हो घट घट की - मैं तो
भक्ति करौं पर कट की नाथ - तुम - ध्रुव प०
ध्यान करे मीरा हित तरसा सेवा करे झट पट
की - शालग राम जी को चंदन चढावत भाल
तिलक और तुलसी नाथ तुम - १ हरि के मं
दिर मीरां नाच रही है ताल बजावत चुटकी -
हाथ झुला हल झुला झांझर झलके लाज खो
लघुं घट की नाथ २ विषकारे प्याला राणा
जी ने भेजा साधु संग मीरां अट की - कर चर
णामृत पी यगई राम रस की रा कुट की ना
थ ३ जलधारा यह सूर्त कर छूटी सिर धर
गागर मटकी - मीरां के प्रभु गिरिधर नागर
सुरत लगी जैसी नट की नाथ तुम जा० ४

प्रशस्तिः

११ स्वस्तिसमस्तशास्त्ररहस्याभिज्ञतामवाप्यविद्वन्मौक्तिकमानवर्णाश्रमव्यवस्थितिप्रावीण्योपगतराजसदोऽधिकरणकासीमद्गति हेतु-

संस्कृतके अपभ्रंश होये फारसीशब्द

अश्व –	अस्व	नास्ति –	नेस्त
अस्ति –	अस्त	ग्रसद् ...	नरसद्
दया ...	दाव	क्षीर ...	शीर
आश्रयाश ...	आनश	कृमि ...	किरम्
कपोत ...	कबूतर	मूषिक ...	मूष
सप्त ...	सफ्त	जन्य ...	जंग
मर्यादा ...	मियाद	आफ्ताप ...	आफताफ
आदर ...	खातर	शिरस् ...	शरम्
अपि ...	अपि	सुख ...	खुशी
अये ...	ऐ	२ शुष्क ...	खुशक
कुत्र ...	कुन	विधवा ...	बेवा
श्वः ...	सुबह	दीनार ...	दीनार
त्रिवृत	तरबत्	तुरुष्क ...	तुरक
फलदा ...	फाइदा	मेघ ...	मेग
अष्ट ...	हश्त	षष्ठ ...	शशम
नवम ...	नहम	दश ...	दह
मूक ...	बुकम	शृगाल ...	शगाल

सं.	फा.	सं.	फा.
वात ...	बाद	पिप्पली ..	फिलफिल
खर ...	खर	वर्मन ...	ब्यान
द्वार ...	दर	परस्मात् ..	परेशान्
भ्रातृ ...	बरादर	ज्ञाता ..	शनास
उष्ट्र ..	उश्तुर	वारि ...	वार
कान्त ..	खाविंद	कुपित ...	खफा
रोधस् ..	रोद	जात ...	यात
गो ...	गाव	मत्त ...	मस्त
पितृ ...	पिदर	मातृ ...	मादर
यातन ...	यात्रा	लोम ...	खाम
पीलु	पीलवा फील		

१२ इंदुः जलं निघण्टौ १-१२

इन्दुः यज्ञनामसु निघण्टौ -३-१७-

इन्दुः पदनामसु वेदनिघण्टौ ५-४

मीमांसायामधिकरणसहस्रम्-

पर्यायः परिपाटी- अनुक्रमः-

पर्ययः अतिपातः उपात्ययः शीलव्यतिक्रमस्य-

वीवधः- भारो योगः पंथाश्च-

वार्त्तिक ग्रन्थ रोगेच- फल्गु असारम्-

विप्रास्मिन्नगरे महान्वसति कस्तालद्रुमाणां वनं
को दाता रजको ददाति वसनं प्रातर्गृहीत्वा नि
शि- को दक्षः परदारवित्तहरणे सर्वेपि दक्षा
जनाः त्वं किं जीवसि मित्रे सखे विषकृमिन्या
येन जीवाम्यहम् १ जाड्यं धियो हरति सि
ञ्चति वाचि सत्यं मानोन्नतिं दिशति पापम
पाकरोति- चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति
कीर्तिं सत्संगतिः कथय किं न करोति पुंसा
म् २ क्षीरेणात्मगतोदकाय हि गुणा दत्ताः
पुरा तेखिलाः क्षीरे तापमवेक्ष्य तेन पयसा
स्वात्मा कृशानौ हुतः- गन्तुं पावकमुन्म
नास्तदभवद्दृष्ट्वा तु मित्रापदम् युक्तं तेन फ
लेन सम्प्रति सतां मैत्री पुनस्त्वीदृशी ३ म
न्याघ्रास्य करणपीडितननो म्लीने न्द्रियस्य

बुधा कृत्वा खर्विवरं स्वयं नियतति नक्रं मुखे भो
गिनः तदस्त्विश्लिते न सत्वरमसौ तेनैव या
तः पथा स्वस्यास्तिष्ठ तदेवमेव हिन्दूणां वृद्धे
तयैकारणम् १
नपकर्ता कान्तपरीक्षा कनीतो-
विषदो भयादन्ते विमृशं कपि कुक्कुटैः हं
साः खलेति कूजंति मं गान्त्यति मायुराः १
विरौति कुक्कुटो माद्यत् क्रौंचो वैरेचते कपिः-
हृष्टरोमा भवेद्बभ्रूः सारिका वमते तथा १
विरौति अत्यन्त शब्दं करोतीत्यर्थः - माद्यत् म
त्तो भवति - वैरेचते वमते कपिः - बभ्रूर्नकु
लः उत्थितरोमा -
विदितसकलवेद्यैर्नष्टशांसत्तिलोके ग्रथितमवि
मर्ह्द्भिः किमुत मोहदृशेन - इति विकल्प समेस्मि
न्वाञ्छयेऽहं प्रवृत्तः स्वमतिविमलतायै तन्त्रमर्हं
ति सन्तः १
अमीहन्तारूलमदभरे श्वेतश्यामरतनार-
जीवनमरत झुकझुकपरत जेहिं पेखतइक   हग = दि-
वार १
शल्कः शकलवल्कले-
तरकोप्यन्तर्धारणम् मद्यपाने मद्यमात्रेच

	अंग्रेज़ी	सं.	इंग्रे.	सं.
१२	ग्रेस ...	गरीयस	मौथ ...	मुख
	फुट ..	प्रकोष्ठ	नौ ...	नौ
	लोन्स ..	लूनांश	नोज़ ...	नस-नासिका
	लोन्ज़ ..	क्लेश	चिन ...	चिबुक
	आईब्रू ..	भ्रू	आई ...	अक्षि
	हैंड ...	हस्त	नाईट ..	निट-निशा
	निक्त ...	नक्त	प्राईवेट ..	परावेद्य
	आफ्टशान.	ईप्सित	पैकेट ..	प्रकट